

บทที่ 5 การสิ้นสภาพนิติบุคคล

นิติบุคคล เป็นบุคคลที่กฎหมายสมมุติขึ้นให้มีสิทธิและหน้าที่ภายในขอบวัตถุประสงค์ของตนไม่มีตัวตนและไม่มีชีวิตจิตใจ ดังนั้น การสิ้นสภาพนิติบุคคล จึงไม่ได้ด้วยการตายหรือสาบสูญอย่างบุคคลธรรมดา นิติบุคคลอาจสิ้นสภาพไปด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ดังนี้

1. ตามที่ระบุไว้ในข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้ง เช่น มุลนิธิ ก. ได้กำหนดไว้ในตราสารจัดตั้งว่า จะดำเนินการจนกว่าจะครบ 10 ปี ดังนี้ เมื่อครบ 10 ปี แล้วมูลนิธิก็ย่อมสิ้นสภาพไป หรือตกลงตั้งบริษัทขึ้นค้าขายมีกำหนดเวลา 10 ปี เมื่อบริษัทได้ดำเนินการครบกำหนด 10 ปีเมื่อไร ก็ต้องเลิกกันเมื่อนั้น

2. โดยสมาชิกตกลงเลิก ข้อนี้ย่อมเป็นธรรมดา เมื่อผู้ที่เป็นหุ้นส่วนด้วยกันไม่สมัครใจจะดำเนินการกันต่อไป ก็ย่อมที่จะแสดงเจตนาเลิกกันได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 334/2494 ผู้เป็นหุ้นส่วนยอมตกลงกันเลิกห้างหุ้นส่วนได้ เพราะไม่มีกฎหมายห้าม และการตกลงนี้ก็ไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนอย่างไร

3. เลิกโดยผลของกฎหมาย เช่น ห้างหุ้นส่วนสามัญ ย่อมเลิกกัน เมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งตาย หรือล้มละลาย

คำพิพากษาฎีกา 191/2501 การเป็นหุ้นส่วนกันนั้น เป็นเรื่องเฉพาะตัวของผู้เป็นหุ้นส่วนนั้น ๆ เอง ห้างหุ้นส่วนยอมเลิกกันเมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งตาย ผู้รับมรดกก็ดี หรือผู้จัดการมรดกของผู้เป็นหุ้นส่วนที่ตายจะยืนยันถือสิทธิโดยลำพัง เข้าเป็นหุ้นส่วนแทนที่ผู้ตายต่อไปนั้นไม่ได้และนับที่ตรงกันข้าม ผู้เป็นหุ้นส่วนอื่น จะฟ้องขอให้บังคับให้ผู้รับมรดกหรือผู้จัดการมรดกเช่นว่านั้นเข้ามาเป็นหุ้นส่วนแทนที่ผู้ตายต่อไปก็ไม่ได้เช่นเดียวกัน

คำพิพากษาฎีกาที่ 900/2514 ห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนซึ่งต้องเลิกกัน เมื่อศาลพิพากษาให้เป็นบุคคลล้มละลาย ต่อมาศาลได้มีคำสั่งยกเลิกการล้มละลาย ห้างหุ้นส่วนนั้นย่อมกลับมีสภาพเป็นนิติบุคคล มีอำนาจฟ้องได้

4. โดยคำสั่งศาลให้เลิก เช่น ศาลอาจสั่งให้เลิกห้างหุ้นส่วนสามัญเสียก็ได้ ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งร้องขอ

คำพิพากษาฎีกาที่ 642/2472 ตราบใดที่ห้างหุ้นส่วนยังมีได้เลิกจากกัน ผู้เป็นหุ้นส่วนจะฟ้องขอแบ่งทุนและกำไรโดยไม่ฟ้องขอให้ศาลมีคำสั่งเลิกห้างหุ้นส่วน และชำระบัญชีเสียก่อนไม่ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 826/2495 การฟ้องขอเลิกห้างหุ้นส่วนไม่จดทะเบียนนั้น แม้ทรัพย์สินที่พิพาทจะอยู่พังงา และจำเลยคนหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่จังหวัดภูเก็ต แต่เมื่อจำเลยอื่นมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดพระนครแล้ว ศาลก็ย่อมมีอำนาจที่จะใช้ดุลยพินิจอนุญาตให้โจทก์ฟ้องยังศาลจังหวัดพระนครได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 2216/2514 โจทก์จำเลยทำสัญญาหุ้นส่วนกัน และได้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของหุ้นส่วนไปบางส่วนแล้ว เมื่อไม่อาจจะดำรงการเป็นหุ้นส่วนต่อไปได้ โจทก์ก็ชอบที่จะจัดการขอให้มีการเลิกหุ้นส่วนเพื่อชำระบัญชี โจทก์จะมาฟ้องขอคืนเงินที่ลงทุนไปโดยยังไม่มีชำระบัญชีหาได้ไม่

เมื่อนิติบุคคลสิ้นสภาพบุคคลแล้ว สิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ของนิติบุคคลก็หมดสิ้นไปด้วยและถ้าทรัพย์สินของนิติบุคคลยังมีเหลืออยู่ ก็มีการโอนกันต่อไป ตามตราสารจัดตั้งหรือตามกฎหมายว่าด้วยการนั้นต่อไปตามแต่กรณี

